

förhandlingar e. d. Båda parternas uttalanden, påståenden, genmälen, bör ges likvärdig offentlighet. Har ett mål på ett eller annat sätt omnämnts, bör även domen eller annat slutligt avgörande omtalas.

Känn ansvar även för bilderna.

Vad som här sagts om texten gäller i tillämpliga delar även om bildmaterialet.

Bilder får ej uppges föreställa något annat än det vid fotograferingen avbildade. Undvik skräckbilder av alla slag. Fotografiska eller tecknade porträtt av unga lagöverträdare bör undvikas. Publicera ej bilder av personer, vilkas namn utelämnats i texten.

Samråd i tvistiga fall.

Samråd i tvistiga fall med övriga redaktioner på orten om lika förfarande.

Alla är skyldiga att känna till vad tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen stadgar. Observera bestämmelserna om meddelares och författares rätt till anonymitet och om straff vid röjande av anonymiteten.”

Carl Holmberg.

Norske straffedommer 1950.

Av lagmann TRYGVE LEIVESTAD.

Den eneste alminnelige samling av straffedommer i Norge er Norsk Retstidendes referat av høyesterettsdommer. På grunn av Høyesteretts stilling i straffeprosessen blir utvalget ikke helt heldig. Høyesterett kan ikke prøve skyldspørsmålets faktiske side, den avgjøres av underrett eller lagmannsrett. I lagmannsrettssaker kan det bare ankes over avgjørelsen av skyldspørsmålet på grunnlag av at lagmannens rettsbelæring er uriktig. Den må da være protokollert, noe som sjelden skjer. Lagmannsrettsdommer påankes forholdsvis sjelden, og regelmessig bare på grunnlag av straffeutmålingen. De strengeste straffebud fortolkes således sjelden av Høyesterett.

Den følgende oversikt gjelder året 1950. I senere hefter av tidsskriftet skal jeg forsøke å føre oversikten à jour. Dommer i landssviksaker er ikke tatt med.

Selv om høyesterettssakene bare er en liten og noe tilfeldig del av samtlige straffesaker, tør det vel være nokså karakteristisk at 52 gjelder rene overtredelser av straffeloven, mens hele 45 gjelder pris-rasjonerings- valuta- og lignende overtredelser, i alt vesentlig forhold som ikke forekom i 30-årene. Det er vel også tidstypisk at i de 25 saker

med bot og inndragning hvor Høyesterett har avsagt ny dom, er de samlede bøter såvidt ses vel kr. 29,300, inndragningene vel kr. 62,800. I disse saker dreier det seg ofte om økonomiske interesser som betinger ganske andre bøter og inndragninger enn man ellers har vært vant til. Det er forøvrig påfallende hvor forholdsvis mange av disse saker som kommer opp for Høyesterett. Det henger vel bl. a. sammen med at det ofte dreier seg om saker av stor betydning for dem de gjelder, ofte av en viss prinsipiell interesse, og om en ny og lite utprosedert lovgivning — i motsetning til vår straffelov som i adskillig utstrekning skulle være utprosedert og vel kommentert.

Den alminnelige kriminologiske interesse av høyesterettsdommene er jo temmelig forskjellig. Svært mange, eller rettere de aller fleste, blir temmelig spesielle. De angår fortolkning av spesiallovgivning, eller nokså atypiske tilfeller, undertiden nærmest strafferettslige kuriositeter, eller straffeutmåling på grunnlag av såvidt individuelle konkrete forhold at det er vanskelig å trekke generelle slutninger. Utvalget i det følgende vil utvilsomt bli nokså tilfeldig — kanskje er noen mindre interessante avgjørelser tatt med til fortrengsel for viktigere.

I 4 pris- og rasjoneringssaker har Høyesterett tatt standpunkt til betydningen av at lovgivningen har undergått endringer siden tiden for den handling tiltalen gjelder — strl. § 3, 2. I den første, Rt. s. 533, hadde tiltalte brukt soilrør ulovlig. Etter byrettsdommen ble rasjoneringen av soilrør opphevet. Da denne endring var skjedd etter anken, kunne den ikke få betydning. — Den neste sak Rt. s. 557 gjaldt salg av smågriser til ulovlig høy pris. Prisbestemmelsene var imidlertid opphevet før saken kom opp i herredsretten. Dette kunne imidlertid ikke hjelpe tiltalte, selv om det i strl. § 3, 2 heter at „De ved ethvert Spørsmåals Afgjørelse gjældende strafferettslige Bestemmelser kommer til Anvendelse, naar de fører til en for siktede gunstigere Afgjørelse enn de ved Foretagelsen gjældende.“ En klar prinsipiell uttalelse om grunnen er gitt i den tredje sak, Rt. s. 715 som også gjelder salg i strid med prisbestemmelser opphevet før saken kom i retten. Her uttaler førstvoterende: „Straffetruselen i prislovens § 13 må forstås således at den retter seg mot overtredelse av de til enhver tid gjældende prisforskrifter. De endringer som prisforskriftene fra tid til annen undergår, må jeg gå ut fra skyldes utviklingen av markedsforholdene eller andre ytre omstendigheter, og jeg antar ikke at straffelovens § 3 kan forstås som siktede til endringer av denne art.“ Tilsvarende var forholdet i den fjerde sak, Rt. s. 924. Retten fant at det var tatt høyere pris for et parti fisk enn tillatt etter prisforskrifter som senere var opphevet. Her ble henvist til den tidligere dom. Merprisen var her noe kamouflert som frakttillegg eller gave. Et ganske interessant og påfallende trekk er at herredsrettens dom her for annen gang ble opphevet. Mot rettsformannens stemme hadde domsmennene to ganger frifunnet tiltalte. Da begrunnelsen annen gang var noe anderledes enn første gang, fant Høyesterett ikke å burde ilegge domsmennene saksomkost-

ninger. — Saken illustrerer den alminnelige oppfatning at domsmennene svært ofte er lite villige til å felle for pris- og rasjoneringsovertredelser.

Bemyndigelse til påtalemyndigheten til ved siden av straffen å nytte sikringsmidler, blir hyppig gitt, regelmessig fordi tiltalte etter sakkyndig erklæring er en person med varig svekkede eller mangelfullt utviklede sjelsevner, slik at det er fare for nye straffbare handlinger. At avgjørelsen av spørsmålet om sikring skal nyttes i lagmannsrett hører under juryen, er blitt kritisert. Det hender ikke så helt sjelden at juryen setter psykiaternes skjønn til side og avslår sikring. Men slike avgjørelser kan praktisk talt ikke påankes, og kommer således ikke i Retstidende.

Rt. 1950 refererer 5 saker hvor sikring er nyttet, i alle tilfeller i tillegg til straff. Tilfellene er alle av de helt vanlige. De 3 er innbragt av påtalemyndigheten for å få utvidet omfanget av sikringsmidlene. Påtalemyndigheten holder jo regelmessig på at den bør ha bemyndigelse til etter eget skjønn å nytte alle sikringsmidler, også de strengeste, som fengslig forvaring, idet de mildere som alkoholforbud, tilsyn, anbringelse i privat forpleining o. l. blir ineffektive hvis man ikke har noe å true den med som ikke vil innrette seg etter de forbud han får. I stor utstrekning blir påtalemyndighetens ønske her nå imøtekommet, men ikke alltid.

Forvaring etter strl. § 39 a er temmelig sjelden. Rt. 1950 har bare et tilfelle, s. 236. Her gjaldt saken en 35 år gammel mann som før var straffedømt 10 ganger, og nå for 2 ran og 3 tyverier ble dømt til fengsel i fem år og forvaring i 5 år.

I et annet tilfelle, s. 666 hadde forhørsretten idømt forvaring. Saken gjaldt en mann på 28 år som før var dømt for tyverier 5 ganger og nå ble dømt til fengsel i 1 år og 3 mnd. for en rekke hyttetyverier foretatt etter rømning fra fengslet hvor han såvidt var begynt soningen av sin siste straff på 2 år. Her fant Høyesterett under henvisning til den lange straffetid å burde sløye forvaring. Samtidig nevnes det at selv om det er adgang til å idømme sikring og forvaring i forhørsrett, er det meget som taler for at det ikke gjøres uten forutgående hovedforhandling med forsvarer. — I det foreliggende tilfelle var dommen avsagt av en dommerfullmektig uten at forvaring var begjært av påtalemyndigheten, og uten at tiltalte hadde hatt anledning til å uttale seg.

I 1950 har Høyesterett behandlet 4 drapssaker. De er alle innbragt av domfelte for å få straffen nedsatt, og alle ankene er forgyeves. Men straffene er sterkt varierende.

Den første sak, s. 2 gjelder et noe eiendommelig forhold. En 49 år gl. fraskilt arbeidsmann på landet var kommet i forhold til en frue hvis mann satt i fengsel som N. S. medlem. Hun ville imidlertid ikke skilles. Da hennes mann var kommet tilbake, la domfelte en sprengladning ved kjellerdøren på hans hus. Imidlertid kom ikke ekteman-

nen men hans datter på 13 år til å åpne døren. Hun ble drept på stedet. Tiltalte ble dømt for drap, drapsforsøk og sprengning til fengsel i 20 år, og hans anke enstemmig forkastet.

Den neste sak, s. 184 gjaldt et taterslagsmål, hvor drapsmannen som hadde brukt kniv ble dømt til fengsel i 8 år med 5 års sikring, og to medvirkere til 4 og 6 års fengsel. For alle ble hensyn tatt til tatermiljøet og beruselse, og for ens vedkommende til at hans medvirkning hadde vært av såvidt ringe betydning at straffen kunne settes under lovens vanlige minimum.

Den tredje sak, s. 372 gjaldt et av de sjåfførmord som etter krigen har oppskaket Oslo. To gutter på 18 og 19 år tok etter avtale en drosje ut av byen og drepte sjåfføren med skudd og knivstikk og tok hans lommebok med kr. 240. for å få penger til drikk og fest. Begge var intellektuelt normale, men vokset opp under dårlige forhold og hadde vært under vergerådsbehandling. Lagmannsretten satte straffen til 18 år; lagmannen stemte for 15. Høyesterett fant ikke grunn til endring.

Den siste sak, s. 825 gjaldt en reinlapp som drepte sin svigermor, en gårdbrukerkone, ved å puffe henne ned i en bekk og holde henne under vatnet. Han ble dømt til fengsel i 6 år. Retten tok hensyn til at det var dårlig forhold mellom dem, noe avdøde i alt vesentlig var skyld i, og at tiltalte selv anga seg til politiet før han var mistenkt. Grunnlag for å gå under lovens minimumsstraff fant heller ikke Høyesterett. (Se om denne dom også *Aulie* i NTfK 1952, s. 222).

Det er en vel kjent ting at Høyesterett ved sin praksis har gjennomført den alminnelige regel at første gangs fengselsstraff helst skal gjøres betinget når det er adgang til det. Men hovedregelen er ikke uten unntak. Når det f. eks. gjelder kjøring av bil i påvirket tilstand, pleier Høyesterett å slå ned på det om underretten gir betinget dom. I saker s. 82 og 445 er det gjort. Men i et tilfelle, s. 859, har Høyesterett latt føreren slippe med betinget dom. Tiltalte var sykebilsjåffør. Han hadde kjørt hele dagen. Om kvellen drakk han en halv liter øl. Senere, hjemme, drakk han 2 fl. hostesaft fordi han hadde ondt i halsen. Om natten fikk han av politiet ordre om å rykke ut i anledning en ulykke. Her fant en politibetjent at han muligens var beruset. Han greide den kliniske prøve som ble foretatt, men hadde en alkoholkonsentrasjon av 1,61 ‰. Byretten lot ham slippe med bot kr. 50. Høyesterett skjerpet straffen til fengsel i 21 dager som imidlertid ble gjort betinget.

Når det gjelder vold mot politiet, er det også fast regel at detgis ubetinget fengselsstraff når ikke ganske særlige forhold foreligger. Det er uttalt i alle de 4 saker angående forbrytelse mot strl. § 127 som er referert, s. 9, s. 301, s. 567 og s. 775. I det første tilfelle er imidlertid straffen 30 dager ubetinget omgjort til 60 dager betinget. Tiltalte hadde på en kafe under sterk beruselse innlatt seg i slagsmål med kamerater, og gjort voldsom motstand mot to konstabler, skallet og sparket. Når straffen ble gjort betinget etter statsadvokatens anbefaling, skyltes det at tiltalte hadde vært soldat i England under hele kri-

gen og vennet seg til alkoholmisbruk, men nå hadde avlagt avholds-løfte og ville underkaste seg avvenningskur, slik at betinget dom med avhold som vilkår måtte antas mer formålstjenlig enn soning.

I det neste tilfelle s. 301 stemte to dommere for å forkaste anken over at byretten hadde gjort straffen betinget, og også i det tredje tilfelle s. 567 stemte en dommer for det.

Også når det gjelder den hyppigste militære forseelse som kommer for domstolene, nemlig undlatelse av å møte frem til militærøvelse, blir straffen av generalpreventive grunner regelmessig gjort ubetinget, tiltross for at det jo regelmessig dreier seg om tidligere ustraffede personer. Dette er uttrykkelig uttalt i en dom s. 1010 hvor krigsrettens bestemmelse om utsettelse av fullbyrdelsen er opphevet. Det samme er gjort i en annen dom s. 1088. Straffen er regelmessig fengsel; i de 4 refererte dommer er den 45, 21, 45 og 30 dager.

I et annet tilfelle s. 1007 hadde de to militære domsmenn frifunnet en 40 år gammel rydningsmann og fisker med 5 barn som satt trangt i det. Han lå på lofotfiske da han fikk innkalling til 15 dagers øvelse. Hans søknad om fritaking ble telegrafisk avslått. Høyesterett godtok at det må ligge under de militære myndigheters skjønn om det er nødvendig å innkalle en person også om han har vanskelig for å møte, og opphevet frifinnelsen.

Uteblivelse skyldes undertiden alvorlig overbevisning, og tiltale ender da med frifinnelse. Rt. s. 917 har en interessant avgjørelse om forståelsen av mil. strl. § 35 som sier at straff ikke idømmes den skyldige hvis „hans forhold finnes begrunnet i, at det strider mot hans alvorlige overbevisning å gjøre militær tjeneste av noen som helst art.“ Regelmessig er det som påberopes religiøs oppfatning. Det var her ikke tilfelle hvor tiltalte bare anførte at vår forsvars- og utenrikspolitikk motarbeidet fredens sak som han med alle midler ville fremme. Høyesterett forkastet anken over krigsrettens frifinnende dom, og førstvoterende uttalte bl. a.: „Jeg finner det etter dette klart at det må stilles meget strenge krav til den „overbevisning“ som skal være straffrihetsgrunn etter § 35. Det må således — som det også er uttalt i forarbeidene — kreves *personlig* overbevisning, og det er i og for seg ikke nok at den vernepliktige er medlem av en politisk sammenslutning som på sitt program har avskaffelsen av militærvesenet eller at medlemmer skal nekte militærtjeneste. Jeg vil også tilføye at det heller ikke er nok at vedkommende vil demonstrere at han er uenig i bestemte tiltak fra myndighetenes side eller i deres alminnelige politikk. På den annen side kan det — både etter lovens tekst og dens forarbeider — ikke være tvilsomt at også en overbevisning bygget på politisk opfatning er straffrihetsgrunn, når der først foreligger en „alvorlig overbevisning“. Jeg vil tilføye at en overbevisning begrunnet på denne måte visstnok i almindelighet ikke vil være så uavhengig av tid og ytre omstendigheter som f. eks. en overbevisning bygget på religiøs opfatning.“.

I 2 avgjørelser, s. 300 og s. 1160 har Høyesterett fastslått at bilskilt blir dokument i straffelovens forstand ved å anbringes på en bil, og at det på egen hånd å flytte bilskilt fra en bil til en annen rammes av strl. § 182 om dokumentfalsk. En må vel kunne si at betegnelsen dokument og dokumentfalsk i slike tilfeller er lite heldig og naturlig.

Et litt eiendommelig tilfelle av underslag er behandlet s. 824. Tiltalte hadde fått politiets tillatelse til å selge et Grinimerke til kamerater som hadde sittet i den tyske konsentrasjonsleir på Grini. Overskuddet kr. 3 pr. merke skulle gå til syke Grinifanger fra Finnmark. Tiltalte underslo overskuddet kr. 6500 og ble dømt til fengsel i 7 mnd. Han anket forgieves over at de kr. 3 ikke kunne sies å være betrodd ham av kjøperne. — Det tør selvsagt også være noe tvilsomt hva de enkelte kjøpere har tenkt på, å kunne skilte med at de tilhørte „Grinidelen“ som en spøkefullt har talt om, eller å støtte kamerater, eller begge deler. Men det var avertert at overskuddet skulle nyttes som nevnt, og forholdet burde selvsagt rammes.

Et annet noe eiendommelig underslagstilfelle er referert s. 837. En kommunal tjenestemann hadde av kemmaeren fått pålegg om å trekke skyldig skatt i den lønn som han utbetalte seg selv. Da han undlot det, ble han dømt både for underslag og utroskap, strl. § 255 og 275. Selv om det var sin egen lønn han hevet, måtte det han skulle trekke til skatt betraktes som betrodd. — Det kan da virke noe merkelig at det å tilegne seg omsetningsavgift ikke er underslag, fordi avgiften ikke anses betrodd den som skal inkassere og svare for den. Det har imidlertid ikke stor praktisk betydning lenger, fordi loven om omsetningsavgift av 9/5 1933 § 2 etter endring i 1947 bestemmer at forholdet skal „straffes som for underslag bestemt.“ I en dom s. 1062 har Høyesterett rettet subsumsjonen overensstemmende med dette.

I en privat injuriersak hadde underretten dømt ærekrenkeren til å rykke inn en tilbakekallelse i avisen av sine beskyldninger. Dette er jo ofte praktisk og alminnelig ved forlik i slike saker. Men straffeloven gir ingen hjemmel for å dømme til dette, og en slik bestemmelse i underrettens dom ble derfor opphevet av kjæremålsutvalget. S. 265.

S. 1027 er gjengitt en interessant dom om en redaktørs ansvar for en ærekrenkende artikkel skrevet av en journalist og godtatt av redaksjonssjefen i redaktørens fritid. Byretten hadde dømt alle 3 til bøter. Den synes å ha bygget på at en redaktør bør ha sikret seg mot at en oppsiktsvekkende artikkel med grove beskyldninger mot en navngitt person blir tatt inn i avisen uten konferanse med ham. Høyesterett fant imidlertid ikke å kunne betegne unnlatsen derav som uaktsomhet, idet det ble godtgjort at ingen andre aviser hadde noen slik instruks. Byrettens dom ble derfor opphevet. Men førstvoterende fant grunn til å presisere at ansvarsspørsmålet ikke var avgjort med dette. En redaktør virker på sitt personale ikke bare gjennom uttrykkelige instruksjer og direktiver, men også gjennom den praksis han skaper og

sitt eksempel. Den alminnelige standard en avis holder når det gjelder meddelelser om personer og forhold er ingen tilfeldighet i forhold til den ansvarshavende redaktør. En nattredaktør vil gjerne følge avisens skikk og bruk. Det er redaktøren som etter strl. § 431 vil ha bevisbyrden for at ingen uaktsomhet er å legge ham til last, og selv en liten grad av uaktsomhet er relevant.

Spesiallovgivningen reiser ofte vanskelige spørsmål. En slik sak som forsåvidt reiser en del prinsipielle spørsmål er referert s. 278. Saken dreier seg om en mann som etter strl. § 324 var ilagt bot kr. 25 for å ha vegret seg for å fungere som formann i en kommunal oppgjørsmnemnd. Han reiste en rekke innvendinger mot at han på grunn av dette valg kunne anses som off. tjenestemann, uten at dette førte frem. Dommen drøfter betydningen av at ombudsplikten ikke direkte er pålagt i lov, men i kgl. res. med nærmere bestemmelser, at valget er foretatt av herredsstyret og ikke av formannskapet som uttalt i resolusjonen, at herredsstyret har valgt formann når resolusjonen ikke sier noe om hvem som skal velge det og nærmest synes å forutsette at oppgjørsmnemnda selv gjør det. Den fastslår også at den som er valgt til ombudsmann, etter strl. § 324 er offentlig tjenestemann i og med valget, og derfor kan straffes for tjenesteforsømmelse selv om han har nektet å fungere og ikke overtatt ombudet.

S. 601 og 603 gjengir to avgjørelser av Høyesterett som vakte en del oppmerksomhet og ble betraktet som noe av seire for religions- og ytringsfrihet. 7 Jehovas vitner hadde delt ut sektens blad „Vakttårnet“ på gaten i Oslo, og var dømt til bot kr. 5 for overtredelse av politivedtektene som forbyr utdeling av annonser, reklame o.l. uten politiets tillatelse. Høyesterett fant ikke at dette forbud kunne ramme aviser, opprop og skrift som „Vakttårnet“. På liknende måte fant Høyesterett at et annet Jehovas vitnes utdeling av flysedler med oppfordring til militærnekting ikke kunne rammes av denne bestemmelse. Da det ikke var på det rene at tiltaltes forhold ikke kunne rammes av andre bestemmelser, ble han ikke frifunnet, men byrettens dom opphevet.

Trygve Leivestad.